

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مروری بر چگونگی نگهداری حساب‌های دولتی و وصول وجوه دولتی توسط بانک‌های مرکزی کشورهای مختلف

گزارش سیاستی

تابستان ۱۴۰۰

www.mbri.ac.ir

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

کد گزارش: MBRI-PR-9936

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش سیاستی: مروری بر چگونگی نگهداری حساب‌های دولتی و وصول وجوه دولتی توسط بانک‌های مرکزی کشورهای مختلف

نویسنده: زینب بیابانی

ناظران علمی: سجاد ابراهیمی، خلیل محمودی، یوسف ارازلی، مرتضی مومنی‌زاده، سمانه یعقوب

واژگان کلیدی: مدیریت نقدینگی دولت، ساختار خزانه، حساب واحد خزانه.

طبقه‌بندی JEL: G21, G30, G38.

تاریخ انتشار گزارش: تابستان ۱۴۰۰

فهرست مطالب

۱. مقدمه	۱
۲. سابقه موضوع	۱
۳. بررسی وضعیت ایران	۲
۱.۳. قوانین و مقررات	۲
۲.۳. انواع حساب‌های دولتی و گردش ورودی و خروجی وجوه	۵
۱.۲.۳. ساختار خزانه	۵
۲.۲.۳. تنخواه‌گردان	۸
۳.۳. نگاهی به وضعیت موجود	۸
۴. حساب واحد خزانه	۹
۱.۴. شروط و ویژگی‌های کلیدی برای ایجاد حساب واحد خزانه	۱۰
۵. کشورهای منتخب	۱۱
۶. جمع‌بندی	۱۳
منابع و مآخذ	۱۵
پیوست	۱۶

فهرست جداول

جدول ۱. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع نگهداری حساب‌های دولتی	۳
جدول ۲. ویژگی‌های اصلی برای ایجاد TSA	۱۱
جدول ۳. وضعیت نگهداری حساب‌های دولتی در کشورهای منتخب	۱۲

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. منابع بودجه‌ای دولت	۵
شکل ۲. ساختار کلی انواع حساب‌های تمرکز وجوه خزانه	۶
شکل ۳. ساختار کلی انواع حساب‌های پرداختی خزانه	۷

۱. مقدمه

یکی از مسائلی که در چند سال اخیر مورد توجه فعالان اقتصادی قرار گرفته، موضوع چگونگی نگهداری حساب‌های دولتی است. در واقع، یکی از مشخصه‌های کارآمدی تأمین مالی دولت به نحوه نگهداری حساب‌های دولتی برمی‌گردد. براساس اصل ۵۳ قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد. همچنین براساس بند (الف) ماده (۱۲) قانون پولی و بانکی کشور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف به نگهداری حساب‌های وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت، و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها، و همچنین مؤسساتی است که بیش از نصف سرمایه آن‌ها متعلق به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و یا شهرداری‌ها باشد. به عبارتی، بانک مرکزی به عنوان بانکدار دولت، وظیفه نگهداری حساب‌های دولتی را بر عهده دارد. این در حالی است که در چند دهه گذشته بنا به دلایلی از جمله تعدد و پراکندگی جغرافیایی نهادهای دولتی، تمرکز ساختار اداری بانک مرکزی در تهران، و فقدان زیرساخت‌های لازم در زمینه بانکداری الکترونیک و سامانه‌های نوین بانکداری، نگهداری و انجام کلیه امور بانکی حساب‌های مربوط به دستگاه‌های اجرایی به بانک‌های عامل دارای قرارداد نمایندگی از طرف بانک مرکزی واگذار شده است. شواهد حاکی از آن است که این امر تبعات و مشکلات متعددی را به وجود آورده است. در مواردی نیز برخی قوانین همچون بند (د) ماده (۱۰) قانون برنامه چهارم توسعه، که براساس آن اختیار عمل به دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی برای انتخاب بانک عامل اعطا شد، تشدید آشفته‌گی در مقوله حساب‌های دولتی را در پی داشته است. به‌طور کلی، برخی مشکلات اصلی ناشی از عدم تمرکز حساب‌های دستگاه‌های اجرایی دولتی نزد سایر بانک‌ها را که از سوی بانک مرکزی عاملیت دارند می‌توان این‌گونه بیان کرد: نبود شفافیت در حساب‌های دولتی، رسوب نقدینگی در حساب‌های دستگاه‌های اجرایی، نبود انضباط مالی روشن و شفاف، سلیقه‌ای بودن انتخاب بانک عامل توسط دستگاه‌های اجرایی، تغییر و جابه‌جایی بانک عامل به صورت مکرر توسط دستگاه‌های اجرایی، دسترسی نداشتن خزانه‌داری به حساب‌های دستگاه‌های اجرایی جهت بررسی، و عدم دسترسی بانک مرکزی به حساب‌های دستگاه‌های اجرایی. در حال حاضر و براساس توصیه نهادهای بین‌المللی همچون صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، مهم‌ترین راهکار برای اصلاح وضعیت موجود انتقال کلیه حساب‌های دولتی به بانک مرکزی و بهره‌برداری از سیستم حساب واحد خزانه (TSA)^۱ است. با توجه به اهمیت این موضوع و با در نظر گرفتن این نکته که انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی پیش‌زمینه طرح حساب واحد خزانه است، در این گزارش سعی خواهد شد مروری اجمالی بر قوانین و مقررات حوزه نگهداری حساب‌های دولتی و ساختار خزانه در کشور صورت گیرد و سپس سیستم حساب واحد خزانه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارها برای مدیریت نقدینگی دولت بررسی شود.

۲. سابقه موضوع

چگونگی مدیریت نقدینگی دولت عامل مهمی در انضباط مالی دولت است. از نظر استورکی^۲ (۲۰۰۳)، مدیریت نقدینگی دولت داشتن مقدار مناسب پول در زمان و مکان مناسب است، به طوری که دولت قادر باشد تعهداتش را کامل ایفا کند و بیشترین اثرگذاری را در هزینه‌های دولت داشته باشد. مدیریت نقدینگی دولت موضوعی ضروری است، زیرا بین زمان‌بندی پرداخت‌ها و نقدینگی در دسترس دولت همواره ناهم‌زمانی^۳ وجود دارد. حتی اگر بودجه سالانه کاملاً تراز باشد، با تخمین‌های واقع‌بینانه از درآمدها و مخارج، اجرای بودجه در طول سال هموار نیست، زیرا زمان‌بندی و فصلی بودن جریان‌های ورودی و خروجی نقدینگی به گونه‌ای است که می‌تواند به مازاد یا کسری موقت نقدینگی منجر شود (روحانی و ابوحمزه، ۱۳۹۷). یان لیبرت^۴ (۲۰۰۹) در مطالعه خود، به حداقل نه ویژگی برای مدیریت نقدینگی اثربخش در کشورهای پیشرفته اشاره می‌کند که از این میان متمرکز کردن مانده‌های نقدی حساب‌های دولتی و ایجاد یک ساختار حساب واحد خزانه به عنوان اولین و بنیادی‌ترین ویژگی معرفی شده است. باید توجه داشت که چگونگی نگهداری حساب‌های دولتی از مواردی است که کارآمدی تأمین مالی دولت را نشان می‌دهد و در این میان بهره‌گیری از روش سیستم حساب واحد خزانه روشی تأیید شده است. هدف اصلی اجرای حساب واحد خزانه بیشینه کردن استفاده از منابع نقد از طریق کاهش و تجمیع هزینه‌های شناور است. به عبارتی، حساب واحد خزانه از استانداردهای بین‌المللی مدیریت دولتی و یکی از مهم‌ترین ابزارها در راستای اصلاح نظام مالی از منظر سازمان‌های بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی است. بنابر تعریف صندوق بین‌المللی پول، حساب واحد خزانه یک ساختار یکدست و یکپارچه از حساب‌های بانکی دولت است که نمایی یکجا از منابع نقدی دولت فراهم می‌آورد (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۱۰). به عبارت دیگر، حساب واحد خزانه پیش‌نیاز مدیریت نقدینگی مدرن محسوب

¹ Treasury Single Account

² Storkey

³ Mismatches

⁴ Lienert

می‌شود و ابزاری مناسب برای مقوله خزانه‌داری در راستای ایجاد نظارت و کنترل متمرکز بر منابع نقدی دولت است. مزایای متعدد این روش منجر به افزایش اثربخشی کلی سیستم مدیریت مالی عمومی^۱ می‌شود، لذا پیاده‌سازی حساب واحد خزانه باید با اولویت در دستور کار برنامه‌های اصلاحی مدیریت مالی عمومی قرار گیرد (پاتانایک و فین‌بوم، ۲۰۱۱). پاتانایک و فین‌بوم^۲ (۲۰۱۰) در گزارشی که توسط صندوق بین‌المللی پول منتشر شد، ضمن توضیح مفهوم، ویژگی‌های اساسی، و مزایای بالقوه حساب واحد خزانه، به ارائه مدل‌ها و رویکردهای جایگزینی برای طراحی حساب واحد خزانه پرداختند. در گزارش «جعبه ابزار ارزیابی سریع حساب واحد خزانه» که سم دئر در فوریه ۲۰۱۴ م. تهیه و بانک جهانی منتشر کرد، چهارچوبی مشخص و دقیق در سنجش مرحله به مرحله پیش‌نیازها و زیرساخت‌های لازم برای کارکرد صحیح حساب واحد خزانه و درصد کیفیت ساختار ارائه شده است. این جعبه ابزار به درخواست شاخه اصلاح نهادی و بخش عمومی اروپا و آسیای مرکزی برای ارزیابی عملکرد حساب واحد خزانه در جمهوری قرقیزستان در اکتبر ۲۰۱۲ طراحی و در ادامه به یک جعبه ابزار عمومی برای استفاده در سایر کشورها تبدیل شده است (دئر، ۲۰۱۴). از جمله مطالعاتی که در موضوع حساب واحد خزانه انجام شده است می‌توان به تحقیق باریش کان^۳ (۲۰۱۹) اشاره کرد. وی در مطالعه خود براساس آخرین ویرایش قوانین مربوط به توسعه حساب واحد خزانه، به بررسی تأثیرات احتمالی بسط سیستم حساب واحد خزانه در مالیه عمومی در کشور ترکیه پرداخته است. یوسف میوادا بشیر^۴ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای به بررسی تأثیر حساب واحد خزانه در چگونگی مدیریت مالی عمومی در کشور نیجریه پرداخت و نشان داد ایجاد حساب واحد خزانه به کاهش شکاف‌های مالی و همچنین ارتقای شفافیت و کیفیت پاسخ‌گویی در نظام مالی عمومی این کشور منجر می‌شود. وی همچنین بر لزوم توجه قانون‌گذاران به وضع قوانین در این موضوع نیز تأکید کرد. در کشور ما نیز ضرورت ایجاد حساب واحد خزانه از سوی مسئولان کاملاً درک و گام‌هایی نیز در این راستا برداشته شده است. مطالعات گوناگونی نیز با محوریت خزانه‌داری در کشور انجام شده است، هرچند خلأ مطالعات و تحقیقات در موضوع حساب واحد خزانه کاملاً احساس می‌شود. از جمله این مطالعات می‌توان به تحقیق فؤاد نادری (۱۳۹۶) اشاره کرد که به بررسی اثر اجرای طرح حساب واحد خزانه در مدیریت مالی عمومی ایران پرداخته است. نتیجه تحقیق وی حاکی از آن است که اجرای حساب واحد خزانه ظرفیتی برای رفع ضعف مالی، ترویج شفافیت، و پاسخ‌گویی در نظام مالی عمومی است. سید علی روحانی (۱۳۹۵) در گزارشی با بررسی قوانین و مقررات مرتبط با موضوع نگهداری حساب‌های دولتی و روند مصوبات در این خصوص، تصویری از وضعیت موجود حساب‌های بخش عمومی از حیث تعداد و گردش حساب ارائه و با بررسی مهم‌ترین مشکلات این حوزه، راهکارهایی در راستای اصلاح این وضع داده است. سید علی روحانی و داریوش ابوحمزه (۱۳۹۴) در گزارش خود که براساس قوانین مصوب مجلس و آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌هایی است که هیئت وزیران یا خزانه‌داری کل کشور تصویب و ابلاغ کرده است، به بررسی ساختار خزانه و روال‌های خزانه‌داری در ایران پرداختند. سیامک یادگاری و مهدی علی مددی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای مؤلفه‌های اثرگذار در اصلاح نظام خزانه‌داری را بررسی و پیشنهادهایی نیز جهت اصلاح ساختار خزانه ارائه دادند. محمد صدیقی نیا (۱۳۸۵) نیز در گزارشی به وظایف و نقش خزانه در ارتباط با تمرکز وجوه دریافتی و انجام پرداخت‌های سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی دولتی و چگونگی ارتباط آن با خزانه پرداخته است.

۳. بررسی وضعیت ایران

در تقسیم‌بندی‌های صورت‌گرفته در راستای اجرای طرح تجمیع حساب‌های دولتی، ایجاد بستر و زیرساخت‌های لازم به‌منظور نگهداری حساب و ارائه خدمات مربوطه بر عهده بانک مرکزی و هماهنگی با دستگاه‌های اجرایی مشمول بر عهده خزانه‌داری کل کشور قرار گرفته است. در این راستا و به‌منظور درک بهتر موضوع نگهداری حساب‌های دولتی، نیاز است تا به عواملی همچون قوانین و مقررات حوزه نگهداری حساب‌های دولتی، ساختار خزانه، بانک مرکزی، و مواردی از این دست توجه ویژه شود.

۱.۳ قوانین و مقررات

بررسی قوانین و مقررات مرتبط با موضوع نگهداری حساب‌های دولتی می‌تواند تصویری از وضعیت این نوع حساب‌ها در کشور ارائه دهد؛ لذا در جدول ۱، نگاهی اجمالی به قوانین و مقررات مرتبط با این موضوع شده است.

¹ Public Financial Management

² Pattanayak & Fainboim

³ Barış CAN

⁴ Yusuf Maiwada Bashir

جدول ۱. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع نگهداری حساب‌های دولتی

سال	بند یا ماده	قوانین و مقررات
۱۳۵۱	بند (ز) ماده ۱۰، بند (الف) ماده ۱۲	قانون پولی و بانکی
۱۳۵۸	اصل ۲۵۳	قانون اساسی
۱۳۶۲	ماده ۴۲۲	قانون عملیات بانکی بدون ربا
۱۳۶۲	ماده ۵	آیین‌نامه فصل پنجم قانون عملیات بانکی بدون ربا - مصوبه هیئت وزیران ۱۲/۱۷
۱۳۶۶	مواد ۱۳۹، ۷۴۱، و ۸۷۶	قانون محاسبات عمومی
۱۳۸۳	بند (د) ماده ۹۱۰	* قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه
۱۳۸۵	شماره م/ب/ ۳۷۰	بخشنامه بانک مرکزی در مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۱
۱۳۸۵	شماره م/ب/ ۲۰۱۷	بخشنامه بانک مرکزی در مورخ ۱۳۸۵/۸/۲۷
۱۳۸۶	شماره م/ب/ ۱۰۵۳۱۷	بخشنامه بانک مرکزی در مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۲
۱۳۸۹	ماده ۱۱۹۴	قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه
۱۳۹۱	۵ بخش شامل ۱۲ ماده و ۶ تبصره ^{۱۱}	** دستورالعمل نگهداری انواع حساب برای وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی - مصوبه شورای پول و اعتبار در جلسه ۱۱۴۷ مورخ ۷/۲۵
۱۳۹۲	شماره ۴۳۶۰۵/۹/۱۹۶۴	آیین‌نامه بانکداری دولتی - مصوبه هیئت وزیران مورخ ۱۳۹۲/۲/۲۲ - ماده ۷ و تبصره ۳
۱۳۹۳	بند (ز) ماده ۱۳۱ و ماده ۱۴۳	قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲۹)

- ۱ بانک مرکزی ایران می‌تواند در هر محل که لازم بداند شعبه تأسیس کند یا به بانک ملی ایران و در صورت نبودن شعبه یا نمایندگی بانک ملی ایران به بانک دیگری نمایندگی بدهد.
- ۲ نگاهداری حساب‌های وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و همچنین مؤسساتی که بیش از نصف سرمایه آن‌ها متعلق به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی و یا شهرداری‌هاست و انجام کلیه عملیات بانکی آن‌ها در داخل و خارج از کشور.
- ۳ کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب به موجب قانون انجام می‌گیرد.
- ۴ بانک‌ها می‌توانند، با اجازه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، با مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی به عملیات مجاز بانکی مبادرت کنند.
- ۵ مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی مکلف‌اند وجوهی را که در اختیار دارند متحصراً نزد بانک مرکزی نگهداری نمایند و کلیه عملیات بانکی خود را متحصراً توسط بانک مرکزی انجام دهند مگر در مواردی که این بانک به استناد ماده (۲۲) قانون با اجرای تمام یا قسمتی از عملیات موصوف توسط بانک‌های دیگر موافقت کند. در این صورت، بانک‌ها می‌توانند با رعایت مقررات با این قبیل مؤسسات و شرکت‌های دولتی مبادرت به عملیات مجاز بانکی کنند.
- ۶ وجوهی که از محل درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار منظور در بودجه کل کشور وصول می‌شود و همچنین درآمدهای شرکت‌های دولتی به‌استثنای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه، باید به حساب‌های خزانه که در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح می‌گردد تحویل شود. خزانه مکلف است ترتیب لازم را بدهد که شرکت‌های دولتی بتوانند در حدود بودجه مصوب از وجوه خود استفاده کنند.
- ۷ وجوهی که به‌وسیله وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی (به‌استثنای بانک‌ها و شرکت‌های بیمه و مؤسسات اعتباری) به‌عنوان سپرده یا وجه‌الضمان یا وثیقه و یا نظایر آن‌ها دریافت می‌گردد، باید به حساب‌های مخصوصی که از طرف خزانه در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و یا شعب سایر بانک‌های دولتی که از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نمایندگی داشته باشند افتتاح می‌گردد واریز شود. وجوه واریز شده به حساب‌های مذکور که بدون حق برداشت خواهد بود، در آخر هر ماه به حساب مخصوص تمرکز وجوه سپرده در خزانه منتقل شود.
- ۸ برای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی (به‌استثنای بانک‌ها و شرکت‌های بیمه و مؤسسات اعتباری) و واحدهای تابعه آن‌ها در مرکز و شهرستان‌ها حسب مورد از طرف خزانه و یا نمایندگی خزانه در استان‌ها در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و یا سایر بانک‌های دولتی که از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نمایندگی داشته باشند، به تعداد موردنیاز، حساب‌های بانکی برای پرداخت‌های مربوط افتتاح خواهد شد. استفاده از حساب‌های مزبور در مورد وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با امضای مشترک ذی‌حساب و یا مقام مجاز از طرف او و لااقل یک نفر دیگر از مقامات مسئول و مجاز دستگاه مربوط به معرفی خزانه و یا نمایندگی خزانه در استان به عمل خواهد آمد و کلیه پرداخت‌های دستگاه‌های نام‌برده متحصراً از طریق حساب‌های بانکی مذکور مجاز خواهد بود. استفاده از حساب‌های بانکی شرکت‌های دولتی با امضای مشترک مقامات مذکور در اساسنامه آن‌ها و ذی‌حساب شرکت یا مقام مجاز از طرف او ممکن خواهد بود.
- ۹ در جهت ایجاد فضای رقابتی سالم و به دور از انحصار در نظام بانکی کشور و به منظور اقتصادی‌کردن فعالیت بنگاه‌ها، مؤسسات و سازمان‌های دولتی، و دیگر نهادهای عمومی و شهرداری‌ها، برای دریافت خدمات بانکی، بنگاه‌های مذکور مجازند بانک عامل را رأساً انتخاب کنند.
- ۱۰ پیرو اجرای بند (د) ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم توسعه، بانک مرکزی اقدام به انتشار سه بخشنامه طی سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ کرد. محتوای این سه بخشنامه در پیوست آمده است.
- ۱۱ نحوه تعیین بانک عامل بنگاه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی، و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی برای دریافت خدمات بانکی در چهارچوب دستورالعملی است که به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.
- ۱۲ متن این دستورالعمل در وبسایت بانک مرکزی به آدرس <https://www.cbi.ir/simplelist/4425.aspx> در دسترس است.
- ۱۳ شرکت‌های دولتی تابع وزارت نفت مکلف‌اند درآمدهای ریالی و ارزی خود را به حساب‌های متمرکز وجوه ریالی و ارزی که از طریق خزانه‌داری کل کشور به نام آن‌ها نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح می‌شود، واریز کنند.
- ۱۴ شرکت‌های دولتی موضوع مواد (۴) و (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و شرکت‌های دولتی موضوع بند (۳) ماده (۱۸) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، به‌استثنای بانک‌ها و بیمه‌های دولتی و سازمان‌های توسعه‌ای شامل سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران، وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط و شرکت شهرک‌های کشاورزی،

۱۳۹۶	بند (ب) ماده ۱۷	قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۱۳۹۶	بند (الف) ماده ۲۰	قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور
۱۳۹۸	بند (الف) تبصره ۳۷	قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور مصوب ۱۳۹۷/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی
۱۳۹۸	شماره ۹۸/۱۳۳۳۱۰	بخشنامه مورخ ۱۳۹۸/۴/۲۳ بانک مرکزی: ابلاغیه وزارت امور اقتصادی و دارایی به کلیه دستگاه‌های اجرایی، موضوع تکالیف دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در خصوص حساب‌ها و دریافت‌ها و پرداخت‌های دستگاه‌های اجرایی
۱۳۹۹	بند (الف) تبصره ۷	قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور مصوب ۱۳۹۸/۱۲/۲۶ مجلس شورای اسلامی

* در سال ۱۳۹۴، دو ماده از این دستورالعمل حذف شد.

هدف این گزارش بررسی و آسیب‌شناسی قوانین و مقررات این حوزه نیست، هرچند با نگاهی اجمالی به این قوانین می‌توان وجود نوعی تناقض را در برخی از موارد حس کرد. این گزارش از میان قوانین و مقررات این حوزه تنها به این نکته بسنده می‌کند که قانون برنامه چهارم توسعه نقطه شکستی در این موضوع بوده است. اگرچه شواهد نشان می‌دهند روال نگهداری حساب‌های دولتی پیش از این برنامه نیز با اشکالاتی همراه بوده، به‌زعم بسیاری از کارشناسان و خبرگان این حوزه، اعطای اختیار عمل به دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی برای انتخاب بانک عامل براساس بند (د) ماده (۱۰) این قانون منجر به کاهش نظارت بانک مرکزی و کاهش شفافیت نظام مالی و در نتیجه تشدید بی‌نظمی در شیوه نگهداری حساب‌های دولتی شده است. در واقع، این ماده قانونی منجر شد تا بانک مرکزی از چرخه افتتاح حساب برای واحدهای دولتی خارج شود و در نتیجه اطلاعات حساب‌های دولتی بر مبنای گزارش بانک‌ها قرار گیرد. این امر با کاهش کنترل و نظارت بانک مرکزی بر گردش وجوه بودجه عمومی دولت تبعات منفی بسیاری به دنبال داشت.

مشمول مقررات مواد (۳۱)، (۳۹)، و (۷۶) قانون محاسبات عمومی کشور می‌باشند و تمام درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات آن‌ها به حساب‌های معرفی شده از سوی خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود تا حسب مورد طبق احکام و مقررات قانونی مربوط هزینه شود. عدم رعایت مفاد ماده (۷۶) قانون محاسبات عمومی کشور در مورد حساب‌هایی که خلاف مقررات مذکور گشایش یافته است، تصرف غیرقانونی در اموال عمومی محسوب می‌شود.

بانک‌های عامل حسب اعلام بانک مرکزی و خزانه‌داری کل کشور موظف‌اند نسبت به بستن حساب‌هایی که خلاف مقررات مذکور افتتاح شده‌اند، اقدام کنند.^۱ به‌منظور افزایش سرعت و کارایی گردش حساب‌های درآمدی و هزینه‌ای دولت، شفاف‌سازی و ایجاد امکان نظارت برخط بر کلیه حساب‌های دستگاه‌های اجرایی و کاهش اثرات منفی عملیات مالی دولت در نظام بانکی، کلیه حساب‌های بانکی اعم از ریالی و ارزی برای وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌ها، دانشگاه‌های دولتی و اعتبارات دولتی نهادهای عمومی غیردولتی، صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح می‌شود. دستگاه‌های یادشده موظف‌اند کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح‌شده نزد بانک مرکزی انجام دهند.

^۲ کلیه دستگاه‌های موضوع بند (الف) ماده (۱۲) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۰۴/۱۸ که تاکنون حساب‌هایشان را نزد بانک مرکزی متمرکز نکرده‌اند، موظف‌اند حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون، کلیه حساب‌های بانکی خود را براساس دستورالعملی که به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه کشور، و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، نزد آن بانک متمرکز کنند. تمام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز موظف به همکاری با بانک مرکزی در اجرای این ماده‌اند.

^۳ در راستای اجرایی‌کردن ماده (۳۵) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، عبارت «واریز به خزانه‌داری کل کشور» در این ماده به عبارت «واریز به حساب ترمکز وجوه درآمد شرکت‌های دولتی نزد خزانه‌داری کل کشور» اصلاح می‌شود. کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه از جمله دستگاه‌ها و شرکت‌های مستلزم ذکر یا تصریح نام مانند شرکت‌های اصلی تابعه وزارت نفت و ایدرو و ایمیدرو مکلف‌اند کلیه حساب‌های ریالی خود (درآمدی و هزینه‌ای) را صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح کنند. دستگاه‌های یادشده موظف‌اند کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح‌شده نزد بانک مرکزی انجام دهند. نگهداری هرگونه حساب توسط دستگاه‌های مذکور در بانکی غیر از بانک مرکزی در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی است. نهادهای عمومی غیردولتی در رابطه با آن بخش از منابع خود که از محل منابع عمومی یا کمک‌های مردمی تأمین می‌شود، مشمول حکم این تبصره‌اند.

^۴ متن این بخشنامه در وبسایت بانک مرکزی به آدرس <https://www.cbi.ir/simplelist/19079.aspx> در دسترس است.

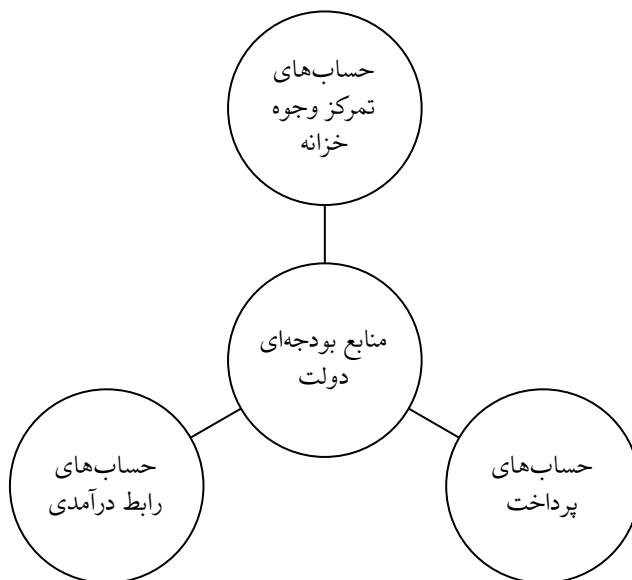
^۵ ۱- در راستای اجرایی‌کردن ماده (۳۵) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، عبارت «واریز به خزانه‌داری کل کشور» در این ماده به عبارت «واریز به حساب ترمکز وجوه درآمد شرکت‌های دولتی نزد خزانه‌داری کل کشور» اصلاح می‌شود.

۲- کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه از جمله دستگاه‌ها و شرکت‌های مستلزم ذکر یا تصریح نام مانند شرکت‌های اصلی و تابعه وزارت نفت و سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) و سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو) مکلف‌اند کلیه حساب‌های ریالی خود (درآمدی و هزینه‌ای) را صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح کنند. دستگاه‌های یادشده موظف‌اند کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح‌شده نزد بانک مرکزی انجام دهند. نگهداری هرگونه حساب توسط دستگاه‌های مذکور در بانکی غیر از بانک مرکزی در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی است. نهادهای عمومی غیردولتی در رابطه با آن بخش از منابع خود که از محل منابع عمومی یا کمک‌های مردمی تأمین می‌شود، مشمول حکم این جزء می‌شوند.

۲.۳ انواع حساب‌های دولتی و گردش ورودی و خروجی وجوه

حساب‌های دولتی به حساب‌های بانکی اطلاق می‌شود که از طریق خزانه‌داری کل یا خزانه‌های معین در استان در بانک مرکزی یا سایر بانک‌های دولتی که از طرف بانک مرکزی نمایندگی داشته باشند، برای تمرکز وجوه یا پرداخت مخارج به دستگاه‌های اجرایی در مرکز و واحدهای تابعه آن‌ها در شهرستان‌ها افتتاح می‌گردد. به‌طور کلی، حساب‌های دولتی شامل حساب‌های تمرکز وجوه خزانه، حساب‌های پرداخت، و حساب‌های رابط درآمدی است. در واقع، مجموع این سه گروه منابع بودجه‌ای دولت و متعلق به بخش عمومی است.

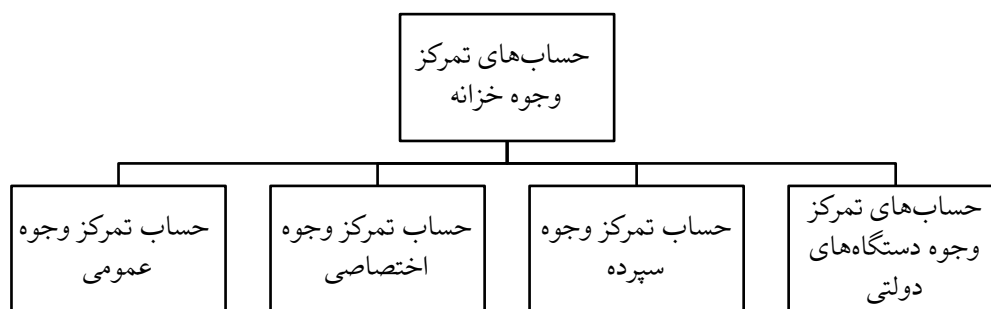
شکل ۱. منابع بودجه‌ای دولت

۱.۲.۳ ساختار خزانه

خزانه دولت محل تمرکز تمام درآمدها و مبدأ توزیع همه هزینه‌های دولت است. به‌عبارتی، خزانه سازمان و تشکیلاتی مستقل است که به‌عنوان صندوق دولت کلیه دریافت‌های دستگاه‌های دولتی را متمرکز می‌کند و کلیه پرداخت‌های مربوط به سازمان‌های دولتی را با استفاده از یک شبکه پرداخت انجام می‌دهد. در واقع، خزانه‌داری کل سازمانی است که هماهنگی امور مالی کشور و تعیین خط‌مشی سیاست‌های مالی دولت را بر عهده دارد. لذا، اکثر دولت‌ها به‌منظور تنظیم و مدیریت درآمدها و هزینه‌های خود از سازوکارهای خزانه‌داری استفاده می‌کنند. خزانه کشور در بانک مرکزی، و خزانه‌داری کل در وزارت امور اقتصادی و دارایی، و خزانه‌دار کل کشور دارای عنوان مستقلی است. براساس اصل ۵۳ قانون اساسی، کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌ها در حدود اعتبارات مصوب به‌موجب قانون انجام می‌گیرد. به‌عبارتی، کلیه دریافت‌های دولت به حساب تمرکز وجوه خزانه نزد بانک مرکزی واریز می‌شود و کلیه پرداخت‌ها با رعایت قوانین و مقررات مربوط از طریق حساب‌های پرداخت وجوه خزانه نزد بانک مرکزی انجام می‌گیرد. در واقع، منابع مشخص شده در بودجه مصوب که توسط دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی کسب می‌شوند، در حساب‌هایی در نظام بانکی کشور به‌صورت پراکنده واریز، و سپس در حساب‌هایی نزد خزانه - که «حساب‌های تمرکز وجوه خزانه» نام دارند - تجمع می‌شوند. این حساب‌ها شامل سه حساب «تمرکز وجوه سپرده»، «تمرکز وجوه اختصاصی»، و «تمرکز وجوه عمومی» هستند که منابع مربوطه را در خود تجمع می‌کنند. البته، حساب‌هایی هم برای شرکت‌های دولتی تحت عنوان «تمرکز وجوه درآمد شرکت‌های دولتی» وجود دارد. سپس بر مبنای قانون بودجه و با در نظر گرفتن سازوکار تخصیص بودجه، این منابع به حساب‌های پرداخت مختلف واریز می‌شود. این پرداخت‌ها به‌منظور هزینه‌کرد در اعتبارات هزینه‌ای، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و تملک دارایی‌های مالی، رد سپرده یا تخصیص به شرکت دولتی مربوطه، در حساب‌های مربوطه واریز می‌گردد (روحانی و ابوحوزه، ۱۳۹۴).

۱.۱.۲.۳ حساب تمرکز وجوه خزانه

در شکل زیر، ساختار کلی چگونگی حساب‌های دولت که بسته به نوع آن‌ها در یکی از زیرحساب‌های وجوه خزانه نزد بانک مرکزی واریز می‌شود، آمده است:

شکل ۲. ساختار کلی انواع حساب‌های تمرکز وجوه خزانه

● حساب‌های تمرکز وجوه دستگاه‌های دولتی

براساس ماده (۳۹) قانون محاسبات عمومی، وجوهی که از محل درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار منظور در بودجه کل کشور وصول می‌شود و همچنین درآمدهای شرکت‌های دولتی به‌استثنای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه، باید به حساب‌های خزانه که در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح می‌گردد تحویل شود. همچنین، خزانه مکلف است اقدامات لازم را انجام بدهد تا شرکت‌های دولتی بتوانند در حدود بودجه مصوب از وجوه خود استفاده کنند.^۱

● حساب تمرکز وجوه سپرده

براساس ماده (۴۱) قانون محاسبات عمومی، وجوهی که به‌وسیله وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی (به‌استثنای بانک‌ها و شرکت‌های بیمه و مؤسسات اعتباری) به‌عنوان سپرده یا وجه‌الضمان یا وثیقه و یا نظایر آن‌ها دریافت می‌شود، باید به حساب‌های مخصوصی که از طرف خزانه در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و یا شعب سایر بانک‌های دولتی که از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نمایندگی داشته باشند افتتاح می‌گردد واریز شود. وجوه واریز شده به حساب‌های مذکور که بدون حق برداشت خواهد بود، باید در آخر هر ماه به حساب مخصوص تمرکز وجوه در خزانه منتقل شود.^۲

● حساب تمرکز وجوه اختصاصی

خزانه به منظور تمرکز وجوه درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی برای هریک از دستگاه‌ها یک حساب غیرقابل برداشت با عنوان «تمرکز وجوه درآمد اختصاصی» در بانک مرکزی یا بانک‌هایی که از طرف آن بانک نمایندگی دارند، افتتاح می‌کند تا درآمدهای اختصاصی دستگاه‌های ذی‌ربط در حساب‌های تمرکز وجوه اختصاصی که خزانه نزد بانک مرکزی افتتاح کرده است، متمرکز شوند (صدری‌نیا، ۱۳۸۵).

● حساب تمرکز وجوه عمومی

خزانه با توجه به درآمدهای عمومی پیش‌بینی شده در بودجه سالانه، برای هریک از سازمان‌ها و دستگاه‌های وصول‌کننده درآمد به تعداد لازم حساب تمرکز وجوه درآمد عمومی افتتاح می‌کند. این حساب‌ها غیرقابل برداشت‌اند و موجودی آن‌ها در بازه‌های زمانی مشخص که خزانه تعیین می‌کند، به حساب دیگری تحت عنوان حساب «تمرکز وجوه عمومی» واریز می‌شود. افتتاح حساب تمرکز وجوه عمومی خزانه نزد بانک مرکزی برای جمع‌آوری و تمرکز کلیه وجوه مربوط به درآمدهای عمومی کشور، اعم از درآمدهایی که راساً توسط خزانه وصول می‌شود یا درآمدهایی که از طریق عاملین خزانه در دستگاه‌های اجرایی دولتی (ذی‌حسابان) دریافت می‌گردد و همچنین سایر منابع تأمین اعتبار، در یک حساب واحد صورت می‌گیرد تا ضمن اعمال کنترل‌های لازم بر وجوه عمومی، پرداخت‌های هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی از محل آن امکان‌پذیر شود (همان).

^۱ تبصره - در مورد شرکت‌های دولتی که قسمتی از سهام آن‌ها به بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) متعلق باشد، در صورتی که اساسنامه آن‌ها با هریک از مواد این قانون مغایر باشد، با موافقت صاحبان سهام مذکور قابل اجراست و در غیر این صورت مواد این قانون نسبت به سهام مربوط به بخش دولتی لازم‌الاجراست.

^۲ تبصره - رد وجوه سپرده طبق مقررات خود به‌عمل می‌آید و وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است از طریق واگذاری تنخواه‌گردان رد سپرده از حساب تمرکز وجود سپرده یا به طریق مقتضی دیگر موجبات تسریع و تسهیل در رد کلیه سپرده‌های موضوع این ماده را فراهم کند.

۲.۱.۲.۳ حساب پرداخت وجوه

براساس ماده (۷۶) قانون محاسبات عمومی، برای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی (به‌استثنای بانک‌ها و شرکت‌های بیمه و مؤسسات اعتباری) و واحدهای تابعه آن‌ها در مرکز و شهرستان‌ها حسب مورد از طرف خزانه و یا نمایندگی خزانه در استان‌ها در بانک مرکزی ج.ا.ا. و یا سایر بانک‌های دولتی که از طرف بانک مرکزی ج.ا.ا. نمایندگی داشته باشند، به تعداد موردنیاز حساب‌های بانکی برای پرداخت‌های مربوط افتتاح خواهد شد. استفاده از حساب‌های مزبور در مورد وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی با امضای مشترک ذی‌حساب و یا مقام مجاز از طرف او و لااقل یک نفر دیگر از مقامات مسئول و مجاز دستگاه مربوط به معرفی خزانه و یا نمایندگی خزانه در استان به عمل خواهد آمد و کلیه پرداخت‌های دستگاه‌های نام‌برده منحصراً از طریق این حساب‌های بانکی مجاز خواهد بود. استفاده از حساب‌های بانکی شرکت‌های دولتی با امضای مشترک مقامات ذکرشده در اساسنامه آن‌ها و ذی‌حساب شرکت یا مقام مجاز از طرف او ممکن خواهد بود. براساس تبصره این ماده، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی موضوع ماده (۵) این قانون مادامی که از محل درآمد عمومی وجهی دریافت می‌دارند، در مورد وجوه یادشده مشمول مقررات این ماده خواهند بود و وجوه اعتباراتی که در قانون بودجه کل کشور برای این قبیل دستگاه‌ها به تصویب می‌رسد، توسط خزانه و یا نمایندگی خزانه در استان منحصراً از طریق حساب‌های بانکی گفته‌شده قابل پرداخت است.

یکی دیگر از اقدامات صورت‌گرفته در راستای اجرای ماده (۹۴) قانون برنامه پنجم توسعه استانداردسازی حساب‌های پرداخت توسط خزانه‌داری است. خزانه‌داری کل کشور بدین منظور هفت حساب تعریف کرده است (روحانی، ۱۳۹۵).

شکل ۳. ساختار کلی انواع حساب‌های پرداختی خزانه

در ذیل حساب‌های پرداخت وجوه، حساب‌هایی تحت عنوان حساب‌های پرداخت فرعی تعریف شده‌اند که معمولاً در بانک‌های ملی و سپه قرار دارند. از دلایل اصلی وجود این حساب‌ها آن است که بانک مرکزی درگیر پرداخت‌های خرد و ریز دستگاه‌های اجرایی به خصوص در سایر استان‌ها نشود.

۳.۱.۲.۳ حساب‌های رابط درآمدی

کلیه درآمدهای دستگاه‌های دولتی (اعم از درآمدهای اختصاصی و عمومی) باید به حساب‌های مشخصی که برای این دستگاه‌ها با مجوز خزانه‌داری کل، نزد بانک‌های کشور افتتاح شده‌اند، انتقال یابد. در واقع، دستگاه‌ها مجاز نیستند مستقلاً و بدون اطلاع خزانه و بانک مرکزی افتتاح حساب کنند. هدف از این امر شفافیت اطلاعات مالی دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی و امکان نظارت بر درآمدهای آن‌هاست. اصطلاحاً به این حساب‌ها که رابط میان درآمدهای دولت و خزانه‌داری کل هستند و نزد بانک‌های مختلف کشور نگهداری می‌شوند «حساب رابط» گفته می‌شود. براساس قانون، این حساب‌ها با مجوز خزانه افتتاح می‌شوند. موجودی حساب‌های رابط درآمدی، با تناوب مشخصی که خزانه تعیین می‌کند، به «حساب‌های تمرکز وجوه خزانه» واریز می‌شود. در واقع، بانک‌های عامل وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی که حساب درآمدی نزد آن‌ها افتتاح شده است، مکلف‌اند براساس شرایط مندرج در قرارداد منعقد با خزانه‌داری کل برحسب نوع درآمد و ماهیت واحدهای دولتی در سررسیدهای روزانه، هفتگی، ۱۵ روزه، و ماهانه، وجوه درآمد دولتی را به تفکیک هر حساب به حساب‌های خزانه نزد بانک مرکزی انتقال دهند. البته، فرایند فوق مربوط به درآمدهای غیرنفتی دولت و روال طی شده برای درآمدهای نفتی به‌کلی متفاوت است (روحانی، ۱۳۹۵).

۲.۲.۳ تنخواه‌گردان

مقوله تنخواه‌گردان نیز از موارد مرتبط با این بخش است. در برخی موارد، پرداخت‌ها جنبه ضروری دارند یا گاهی امکان دسترسی سریع به امکانات بانکی وجود ندارد. در این حالت و در راستای سهولت و تسریع در امر پرداخت، از تنخواه‌گردان استفاده می‌شود. به عبارتی، تنخواه‌گردان اعتبار بانکی است که به منظور تسهیل در پرداخت هزینه‌های جاری و عمرانی دستگاه‌ها و پیش از انجام هزینه، در اختیار دستگاه قرار می‌گیرد. عموماً در ابتدای سال که هنوز درآمدهای پیش‌بینی شده در بودجه محقق نشده‌اند ولی نیازهای اعتباری دستگاه‌ها برای مصارف هزینه‌ای و سرمایه‌ای وجود دارد، از انواع تنخواه‌گردان برای تسهیل این امر استفاده می‌شود. دستگاه‌ها موظف‌اند وجوه دریافتی تحت عنوان تنخواه‌گردان را با ارائه اسناد هزینه تا پایان سال تسویه کنند. به‌طور کلی، پنج نوع تنخواه‌گردان در قانون پیش‌بینی شده است (روحانی و ابوحمز، ۱۳۹۴). تنخواه‌گردان‌های پیش‌بینی شده در قانون عبارت‌اند از: تنخواه‌گردان خزانه، تنخواه‌گردان استان، تنخواه‌گردان حسابداری، تنخواه‌گردان پرداخت، و تنخواه‌گردان رد سپرده. براساس ماده (۲۴) قانون محاسبات عمومی، وجوهی که در ابتدای سال مالی برای انجام هزینه‌های لازم و ضروری دستگاه‌های اجرایی کشور موردنیاز است توسط بانک مرکزی از محل اعتبارات مصوب در اختیار خزانه‌داری کل تحت عنوان تنخواه‌گردان خزانه قرار داده می‌شود و در پایان سال باید از همان محل پرداخت شود. در ماده (۲۵) این قانون، وجوهی توسط خزانه‌داری کل از محل تنخواه‌گردان خزانه در ابتدای هر سال مالی به حساب خزانه معین استان با عنوان «تنخواه‌گردان استان» پرداخت می‌شود که از آن برای پرداخت مبالغ جهت برطرف کردن نیازهای ضروری استان‌ها استفاده می‌شود. همچنین براساس ماده (۲۶) این قانون، تنخواه‌گردان حسابداری عبارت است از وجهی که خزانه و یا نمایندگی خزانه در استان از محل اعتبارات مصوب برای انجام بعضی از هزینه‌های سال جاری و تعهدات قابل پرداخت سال‌های قبل در اختیار ذی‌حساب قرار می‌دهد تا در قبال حواله‌های صادرشده واریز و با صدور درخواست وجه مجدداً دریافت شود. تنخواه‌گردان پرداخت نیز براساس ماده (۲۷) قانون محاسبات عمومی عبارت است از وجهی که از محل تنخواه‌گردان حسابداری از طرف ذی‌حساب با تأیید وزیر یا رئیس مؤسسه و یا مقامات مجاز از طرف آن‌ها برخی از هزینه‌ها در اختیار واحدها و یا مأمورانی که به موجب این قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی آن مجاز به دریافت تنخواه‌گردان هستند قرار می‌گیرد تا به‌تدریج که هزینه‌های مربوط انجام می‌شود، اسناد هزینه تحویل داده شوند و مجدداً وجه دریافت دارند.

۳.۳ نگاهی به وضعیت موجود

چگونگی مدیریت نقدینگی دولت عاملی مهم برای انضباط مالی دولت است. این در حالی است که یکی از بخش‌های مهم و اثرگذار در این حوزه فرایندهای خزانه‌داری است. تجربه جهانی و توصیه‌های بین‌المللی در راستای اصلاح و بهبود مدیریت نقدینگی دولت حاکی از آن است که ایجاد حساب واحد خزانه (TSA) می‌تواند راهگشا باشد. در ایران نیز براساس بند (الف) تبصره (۷) قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کشور، قانون‌گذار عبارت «واریز به خزانه‌داری کل کشور» را که در ماده (۳۵) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور آمده بود، به عبارت «واریز به حساب تمرکز وجوه درآمد شرکت‌های دولتی نزد خزانه‌داری کل کشور» تغییر داد و براساس این ماده، کلیه دستگاه‌های اجرایی^۱ مستلزم به ذکر یا تصریح نام مانند شرکت‌های اصلی تابعه وزارت نفت و ایدرو و ایمیدرو مکلف شدند تا کلیه حساب‌های ریالی خود (درآمدی و هزینه‌ای) را صرفاً از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی افتتاح کنند. همچنین، دستگاه‌های یادشده موظف شدند تا کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خود را فقط از طریق حساب‌های افتتاح‌شده نزد بانک مرکزی انجام دهند و در صورت نگهداری هرگونه حساب توسط دستگاه‌های مذکور در بانکی غیر از بانک مرکزی، حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی برای آن‌ها در نظر گرفته می‌شود. همچنین، نهادهای عمومی غیردولتی در رابطه با آن بخش از منابع خود که از محل منابع عمومی یا کمک‌های مردمی تأمین می‌شود، مشمول حکم این تبصره‌اند. لذا با توجه به قوانین و مقررات که در قسمت‌های پیشین بدان اشاره شد، اجرای طرح ملی انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی در راستای تکالیف مربوط به این قوانین در دستور کار مشترک بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار دارد. در این راستا و در نخستین گام، اقدامات لازم برای راه‌اندازی سامانه بانکداری متمرکز بانک مرکزی (نسیم) به‌عنوان زیرساخت و بستر اولیه این مهم انجام شد. پس از استقرار سامانه نسیم و اتصال آن به سامانه‌های ملی پرداخت، امکان وصول وجه به حساب‌های مفتوحه نزد بانک مرکزی از اقصا نقاط کشور و بدون اخلال فراهم گردید. باید توجه داشت پس از استقرار سامانه نسیم، کلیه حساب‌های تمرکزی خزانه‌داری کل کشور سامان‌دهی و به سامانه نسیم منتقل شد. همچنین، استفاده از سازوکار شناسه واریز^۲ به‌عنوان

^۱ موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه.

^۲ شناسه واریز مشتمل بر ۳۰ کاراکتر (۱۵ کاراکتر در اختیار خزانه‌داری کل کشور، شامل اطلاعاتی از قبیل کد دستگاه اجرایی، کد استان، کد معین درآمدی، و کد ردیف درآمدی و ۱۳ کاراکتر در اختیار دستگاه‌های اجرایی خواهد بود لازم به ذکر است با استفاده از نرم‌افزارهای مولد شناسه واریز و ورود ۲۸ کاراکتر احصا شده، ۲ کاراکتر به‌عنوان کد دیجیت تولید خواهد شد.) است و به‌گونه‌ای طراحی شده است تا هنگام اخذ گزارش‌ها از سامانه نسیم، پاسخ‌گوی نیازهای اطلاعاتی خزانه‌داری کل کشور و دستگاه‌های اجرایی بوده و نظام‌مند شدن درآمدهای دریافتی را به‌دنبال داشته باشد.

اساس دریافت و شناسایی وجوه دولتی به منظور حذف حساب‌های متعدد رابط درآمدی دستگاه‌های اجرایی نزد بانک‌های عامل در دستور کار قرار گرفت. به عبارت بهتر، اهمیت ایجاد شناسه واریز درآمدها از آن جهت است که با شکل‌گیری صحیح و کامل آن، امکان حذف حساب‌های رابط درآمدی ایجاد می‌شود. با توجه به اهمیت صحت شناسه‌ها و به منظور انجام کنترل‌های موردنیاز در مبدأ دریافت وجوه، سامانه اعلام شناسه واریز نیز توسط بانک مرکزی راه‌اندازی شد. در مرحله دوم، چگونگی انتقال حساب‌های پرداخت به بانک مرکزی موردتوجه قرار گرفت. عواملی همچون استقرار و تمرکز بانک مرکزی در تهران و پراکندگی دستگاه‌های اجرایی و خزانه معین استان‌ها در سراسر کشور باعث شد تا از ابزار برداشت چک در سامانه صیاد (سامانه صدور یکپارچه الکترونیکی دسته‌چک) با ارتقای مؤلفه‌های امنیتی برای دستگاه‌های اجرایی استفاده شود. در خصوص فرایند پرداخت خزانه‌داری کل کشور و خزانه معین استان‌ها، راه‌اندازی بانکواره به عنوان ابزار پرداخت ایمن الکترونیک به منظور صدور حواله الکترونیک و حذف دسته‌چک‌های خزانه‌داری کل کشور و خزانه معین استان‌ها در دستور کار قرار دارد. بررسی‌ها حاکی از آن است که در حال حاضر حساب‌های پرداختی به‌طور کامل به حساب واحد خزانه منتقل شده‌اند، ولی فرایند انتقال حساب‌های درآمدی به دلایل مختلف هنوز تکمیل نشده است.

۴. حساب واحد خزانه

یکی از نقاط ضعف مهم در مقوله مدیریت مالی عمومی که نیازمند اصلاح است داشتن سیستمی پراکنده برای رسیدگی به دریافت‌ها و پرداخت‌های مرتبط با دولت است. سیستم حساب واحد خزانه با کمک به تجمیع مانده‌های نقدی دولت، نظارت بر کلیه جریان‌های نقدی دولت را بهبود می‌بخشد. در واقع، حساب واحد خزانه با ارائه اطلاعات کامل و بموقع، نظارت منظم و مؤثر را بر منابع نقدی دولت امکان‌پذیر می‌کند؛ همچنین، به تسهیل امور مالی، مدیریت بدهی، و سیاست پولی، و سازگاری بهتر داده‌های مالی و بانکی منجر می‌گردد و در نهایت بهبود کیفیت اطلاعات مالی و کاهش قابل‌توجه هزینه‌های دولت را در پی دارد (پاتانایک و فین‌بوم، ۲۰۱۱). به عبارتی، ایجاد حساب واحد خزانه (TSA) یکی از مهم‌ترین ابزارها در راستای اصلاح نظام مالی از منظر سازمان‌های بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی است. بنا بر تعریف صندوق بین‌المللی پول، حساب واحد خزانه یک ساختار یکدست و یکپارچه از حساب‌های بانکی دولت است که نمایی یکجا از منابع نقدی دولت فراهم می‌آورد (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۱۰). حساب واحد خزانه یک حساب یا شبکه‌ای از حساب‌های متصل به هم است که تمام وجوه نقد دستگاه‌های حاکمیتی اعم از بودجه‌ای و فرابودجه‌ای در این حساب‌ها متمرکز است و هیچ وجه نقدی متعلق به دولت (حاکمیت) خارج از آن نگهداری نمی‌شود. به این ترتیب، یک متولی واحد مسئول مدیریت وجوه نقد دولت خواهد بود و سعی می‌کند با استفاده از این ابزار با کمترین هزینه استقراض، بیشترین استفاده را از منابع نقد دولت برای ایفای تعهدات دولت ببرد. حساب واحد خزانه این امکان را به دولت می‌دهد که منابع نقد و مصارف دولت را روزانه و به‌طور دقیق ثبت کند و نظام‌های دریافت و پرداخت خود را بهبود بخشد. به این ترتیب، می‌تواند با متمرکز ساختن مانده وجوه حساب‌های دولتی، نظارتی مستمر بر مخارج دولتی داشته باشد؛ چیزی که می‌توان آن را بخشی از هدف انضباط مالی دولت دانست (نعیمی‌پور، ۱۳۹۹). در طراحی سیستم حساب واحد خزانه، به حداقل چهار موضوع اساسی پوشش دهی، ساختار حساب‌های بانکی دولت، ترتیبات پردازش معاملات و جریان‌های نقدی مرتبط، و در نهایت نقش بانک مرکزی و بانک‌های تجاری در مدیریت حساب واحد خزانه و ارائه خدمات بانکی باید توجه داشت. در این سیستم، پوشش دهی باید به‌گونه‌ای باشد که همه نهادهای بودجه دولتی را دربر گیرد. ساختار حساب‌های بانکی دولت نیز می‌تواند به صورت متمرکز^۱، توزیع شده^۲ (غیرمتمرکز)، و یا ترکیبی و برخوردار از ویژگی‌های هر دو باشد. در یک ساختار کاملاً متمرکز، حساب واحد خزانه از یک حساب بانکی واحد (با یا بدون حساب‌های فرعی) معمولاً در بانک مرکزی تشکیل شده است و کلیه معاملات از طریق این حساب واحد و با بهره‌گیری از یک سیستم حسابداری کاملاً پیشرفته پیگیری، حساب، و مدیریت می‌شود. در حالت حساب‌های بانکی توزیع شده (به‌طور مثال سوئد)، چند حساب بانکی مستقل وجود دارد که مانده مثبت و منفی این حساب‌ها در حساب اصلی TSA ثبت می‌شود. پرداخت‌های تأیید شده به این حساب‌ها منتقل می‌شود (معمولاً در آغاز و یا پایان روز) و بانک مرکزی که این سیستم را مدیریت می‌کند، در پایان هر روز وضعیت موجودی نقدی را یکجا ارائه می‌دهد. حالت‌های بینابین و ترکیبی براساس این دو ساختار می‌تواند وجود داشته باشد. در همه این حالت‌ها، نکته مهمی که باید در نظر داشت آن است که تمام موجودی باقی مانده در نظام بانکی یک‌شبه به حساب اصلی واحد خزانه واریز شود. طراحی سیستم حساب واحد خزانه در هر کشور به عواملی همچون توسعه نهادهای عمومی، سیستم‌های مدیریت مالی، درجه بلوغ نظام بانکی، و همچنین فناوری مورد استفاده برای تسویه حساب‌های بین‌بانکی و سیستم‌های تسویه حساب بستگی دارد (پاتانایک و فین‌بوم، ۲۰۱۱). به عبارت دقیق‌تر، شکل اجرایی حساب واحد خزانه را در یک طبقه‌بندی بسیار کلی به دو دسته متمرکز

¹ Centralized

² Distributed

و غیرمتمرکز می‌توان تقسیم کرد. حساب واحد خزانه متمرکز با این هدف طراحی می‌شود که تمام تراکنش‌های درآمدی و هزینه‌ای از طریق ساختار یکپارچه‌ای از حساب‌های بانکی در یک نهاد مالی واحد - عموماً بانک مرکزی - ثبت و ضبط شود. زمانی که مدیریت مالی دولت (PFM)^۱ به شدت غیرمتمرکز است و دستگاه‌های هزینه‌کننده بودجه اجازه دارند وجوه خود را در حساب‌های تراکنشی مجزا نگهداری کنند، نوع غیرمتمرکز حساب واحد خزانه ممکن است از طریق انتقال مانده این حساب‌ها به حساب اصلی حساب واحد خزانه در پایان هر روز به ثبت و ضبط جریانات نقدی در این حساب‌ها کمک کند. باین حال، ثبت و ضبط جزئیات این تراکنش‌ها در حساب واحد خزانه غیرمتمرکز نسبتاً دشوار است. در نتیجه، جهت ارتقای کارایی و اثربخشی عملیات حساب واحد خزانه از طریق پردازش متمرکز تراکنش‌ها، بسیاری از کشورها در حال ایجاد ساختارهای متمرکزند. پیشرفت‌های صورت‌گرفته در اپلیکیشن‌های مبتنی بر وب و گسترش شتابان سامانه‌های پرداخت الکترونیکی اصلی‌ترین عوامل پشتیبانی از عملیات حساب واحد خزانه متمرکز است (دنر، ۲۰۱۴).

عملیات حساب واحد خزانه در بیشتر کشورها توسط خزانه مرکزی یا حسابدار کل در وزارت دارایی مدیریت می‌شود. بر مبنای یک چهارچوب قانونی مشخص، رابطه‌ای ایمن میان سامانه‌های بانک مرکزی و سیستم اطلاعات مدیریت مالی (FMIS)^۲ برقرار می‌شود که به اجرای خودکار عملیات حساب واحد خزانه منجر می‌شود. حساب‌های بانکی TSA^۳ و سامانه‌های پرداخت بین بانکی به طور معمول توسط بانک مرکزی مدیریت می‌شود. بانک‌های تجاری و سایر نهادهای دولتی نیز ممکن است در عملیات حساب واحد خزانه درگیر شوند (دنر، ۲۰۱۴). در ایران نیز اجرای طرح حساب واحد خزانه از اولویت‌های راهبردی وزارت اقتصاد و خزانه‌داری کل کشور است. این رویکرد از روش‌های اثبات‌شده برای بهبود نظام‌های دریافت و پرداخت و نظارت مستمر بر مخارج دولتی از طریق متمرکز ساختن مانده وجوه حساب‌های دولتی است. باید این نکته را یادآور شد که پیش‌زمینه طرح حساب واحد خزانه طرح انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی است. در این راستا، بررسی‌ها حاکی از آن است که زیرساخت‌ها برای انتقال بخش ریال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی کاملاً مهیا شده است و همه سازمان‌های دولتی حساب‌های تمرکز و پرداخت خود را نزد اداره معاملات ریالی بانک مرکزی متمرکز کرده‌اند، هرچند این فرایند در برخی از سازمان‌های بزرگ به دلایلی همچون گستردگی فعالیت‌ها با تعویق در حال انجام است. اجرای کامل این طرح با حذف کلیه حساب‌های درآمدی، از رسوب وجوه درآمدی در حساب‌های بانکی جلوگیری می‌کند و منجر به بهبود مدیریت نقدینگی و تأمین منابع موردنیاز دولت خواهد شد.

۱.۴ شروط و ویژگی‌های کلیدی برای ایجاد حساب واحد خزانه

بر اساس اعلام صندوق بین‌المللی پول، یک حساب واحد خزانه کامل دارای سه ویژگی اصلی است: نخست، چیدمان بانکداری دولتی باید یکپارچه باشد تا امکان نظارت بر جریان وجوه نقد دولت در داخل و خارج از این حساب‌های بانکی برای خزانه‌داری فراهم باشد؛ دوم، هیچ نهاد دولتی دیگری این حساب‌ها را خارج از نظارت خزانه‌داری اداره نمی‌کند؛ و سوم، یکپارچه‌سازی منابع نقدی دولت باید جامع باشد و تمام منابع نقدی دولت اعم از بودجه‌ای و خارج از بودجه را دربر بگیرد. بنابر اعلام این صندوق، حداقل هشت پیش‌نیاز و شرط کلیدی برای ایجاد حساب واحد خزانه به شرح زیر موردنیاز است (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۱۰):

- ایجاد فهرستی جامع از حساب‌های بانکی موجود،
- حمایت سیاسی،
- الزامات و بسترهای قانونی و مقرراتی برای پیاده‌سازی حساب واحد خزانه،
- الزامات و زیرساخت‌های فنی،
- وجود نظام تصفیة بین بانکی،
- اتصال و ارتباط مناسب بین خزانه‌داری و شبکه بانکی،
- فهرستی جامع از حساب‌ها در راستای ثبت منسجم جزئیات،
- افزایش ظرفیت کاربران حساب واحد خزانه.

بر اساس مطالعه باریش کان^۳ (۲۰۱۹)، که بر پایه مطالعات پاتانایک و فین‌بوم (۲۰۱۱) انجام شده است، شش ویژگی اصلی برای ایجاد حساب واحد خزانه موردنیاز است که در قالب جدول ۲ مشاهده می‌شود.

¹ Public Financial Management

² Financial Management Information System (FMIS)

³ Baris CAN

جدول ۲. ویژگی‌های اصلی برای ایجاد TSA

ویژگی‌های TSA	
موقعیت مکانی/محل استقرار ^۱	در راستای جلوگیری از ریسک‌هایی همچون ریسک طرف معامله، ریسک اعتباری، و ریسک مخاطرات اخلاقی، حساب واحد خزانه به‌جای بانک‌های تجاری باید در بانک مرکزی ایجاد و مستقر شود.
اطلاعات بموقع ^۲	واحدهای مسئول مدیریت TSA باید بموقع به اطلاعات مربوط به موقعیت نقدی کل دولت دسترسی داشته باشند، به‌طوری‌که بتوانند برنامه نقدی بهتری تهیه کنند و عملیات روزانه خود را در بازارهای مالی انجام دهند.
معاملات بموقع ^۳	کلیه معاملات باید در موعد مقرر محقق شوند.
تمرکز و ساختار یکپارچه ^۴	ساختار یکپارچه حساب‌های بانکی دولت دیدگاهی یکپارچه از منابع نقدی دولت فراهم و این امکان را ایجاد می‌کند تا منابع نقدی دولت به‌صورت متمرکز مدیریت شود.
قابلیت معاوضه ^۵	این ویژگی به توانایی استفاده از مازاد نقدی واحد تجاری برای تأمین کسری پول نقد واحد تجاری دیگر اشاره دارد.
پوشش، شمول ^۶	حیطه شمول حساب واحد خزانه باید جامع باشد، به‌طوری‌که شامل تمام منابع نقدی دولت و حتی وام‌ها از مؤسسات چندجانبه و منابع کمک‌کننده به‌منظور حصول اطمینان از یکسان‌سازی کامل تراز نقدی همه نهادهای دولتی شود.

CAN, B. (2019).

۵. کشورهای منتخب

بررسی‌های مقدماتی حاکی از آن است که رویکرد اغلب کشورها در بحث حساب‌های دولتی و مدیریت نقدینگی دولت تأسیس و بهره‌گیری از حساب واحد خزانه است تا با متمرکزشدن تمام حساب‌های درآمدی و هزینه‌ای دولت نزد بانک مرکزی، شفافیت افزایش یابد و امکان نظارت مؤثر و افزایش کارایی گردش منابع دولت بیش از پیش میسر شود. از آنجایی‌که بانک مرکزی به‌نحوی نماینده و عامل مالی دولت به حساب می‌آید، در بیشتر کشورها حفظ و نگهداری از حساب واحد خزانه بر عهده بانک مرکزی است، هرچند که به‌لحاظ نظری، حساب اصلی یک سیستم TSA ممکن است در یک بانک تجاری نیز باشد. همان‌طور که پیش‌تر نیز بدان اشاره شد، برای ساختار و معماری حساب واحد خزانه به‌طور کلی دو قالب متمرکز و غیرمتمرکز قابل‌تصور است. سیستم TSA مستقر در بیشتر کشورها بین این دو ساختار قرار دارد. باید توجه داشت که ساختار کاملاً متمرکز به‌گونه‌ای است که در آن کلیه هزینه‌ها و درآمدهای معاملاتی دولت از طریق یک حساب واحد، که عموماً در بانک مرکزی نگهداری می‌شود، انجام می‌گیرد. درجه عدم تمرکز ساختار TSA نیز با اختیارات نهادهای مختلف که امکان دسترسی و اداره حساب‌های بانکی دولت را دارند، مرتبط است (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۱۰). با توجه به موارد مطرح‌شده، در ادامه و در قالب جدول ۳، وضعیت نگهداری حساب‌های دولتی در کشورهای منتخب با توجه به دو فاکتور شمول و درجه تمرکز آورده شده است.

¹ Location

² Timely Information

³ Timely Transactions

⁴ Concentration or Unified Structure

⁵ Fungibility

⁶ Coverage

جدول ۳. وضعیت نگهداری حساب‌های دولتی در کشورهای منتخب

نام کشور	شمول	درجه تمرکز
فرانسه	دولت‌های ملی/منطقه‌ای و محلی و ارگان‌های نیمه‌دولتی	ساختاری کاملاً متمرکز با حساب‌های فرعی منطقه‌ای از حساب واحد خزانه
انگلستان	دولت ملی	ساختاری کاملاً متمرکز
استرالیا	دولت ملی	ساختاری ترکیبی (شامل عناصری از هر دو مدل متمرکز و غیرمتمرکز حساب واحد خزانه)
امریکا	دولت ملی	ساختاری کاملاً متمرکز
سوئد	دولت فدرال	ساختار غیرمتمرکز
نیوزیلند	دولت ملی/مرکزی	ساختاری غیرمتمرکز
برزیل	دولت ملی	ساختاری کاملاً متمرکز
روسیه	دولت ملی	ساختاری کاملاً متمرکز با دفاتر خزانه منطقه‌ای
هند	دولت فدرال و ایالتی	ترکیبی از حالت متمرکز و غیرمتمرکز با حساب‌های فرعی که برای ردیف وزارتخانه‌ها در بانک مرکزی نگهداری می‌شود.

CAN, B. (2019).

همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، تجمیع درآمدهای دولت یا استقرار حساب تمرکز وجوه درآمدی دولت به معنای جمع‌آوری کلیه وجوه واریزی به حساب‌های دولت در حساب واحد خزانه است. این امر کمک می‌کند منابع مالی دولت به‌طور متمرکز در اختیار خزانه‌داری قرار گیرد تا در شرایط مضیقۀ مالی و بودجه‌ای به بهترین شکل مصرف شود. در ادامه، نیم‌نگاهی به چگونگی وضعیت حساب‌های دولتی در کشورهای منتخب خواهد شد.

• ترکیه

ترکیه مهم‌ترین گام برای انتقال از مدیریت نقدینگی سنتی به مدیریت نقدینگی مدرن را با ایجاد سیستم واحد خزانه در سال ۱۹۷۲ برداشت. این سیستم در ابتدا با توجه به نیاز به همسان‌سازی زمانی و مکانی جریان پول نقد دولت تأسیس شد. با این حال، سیستم راه‌اندازی شده در سال ۱۹۷۲ از بسیاری از جنبه‌ها با اقدامات بین‌المللی متفاوت بود. سیستم حساب واحد خزانه از زمان تأسیس، بارها مورد تجدیدنظر قرار گرفت تا مطابق با الزامات و توسعه فناوری، با بهترین شیوه‌های بین‌المللی همگرا شود. به‌طور کلی، تکامل سیستم واحد خزانه در کشور ترکیه در چهار دوره زمانی یعنی در سال‌های ۱۹۷۲، ۲۰۰۷، ۲۰۱۱، و ۲۰۱۸ صورت گرفته است. آخرین ویرایش مربوط به توسعه دامنه سیستم حساب واحد خزانه است که پیش‌تر محدود به دستگاه بودجه عمومی بوده است. براساس این ویرایش، رئیس‌جمهور کشور ترکیه اختیار بازطراحی دامنه سیستم حساب واحد خزانه این کشور را با انگیزه مدیریت منابع نقدی دولت به‌صورت متمرکز و کارآمد دارد.

• امریکا

خزانه‌داری ایالات متحده آمریکا تجمیع وجوه تلفیقی را برای همه صندوق‌های دولت فدرال در یک حساب واحد نگهداری می‌کند. در واقع، حساب خزانه‌داری عمومی^۱ در این کشور حسابی است که وزارت خزانه‌داری از آن استفاده می‌کند و دولت این کشور همه پرداخت‌های رسمی خود را از آن محل انجام می‌دهد. نگهداری این حساب بر عهده بانک فدرال رزرو نیویورک^۲ (بانک مرکزی امریکا) است. بانک‌های فدرال رزرو (FRBs)^۳ نیز به‌عنوان بانک‌های اصلی دولتی در این کشور فعالیت می‌کنند. براساس سیستم حساب واحد، هر نهاد و اداره کنترل حساب‌داری و مسئولیت زمان‌بندی و استفاده از وجوه و بودجه خود را دارد. با این حال، این نهادها و اداره‌ها عملاً وجوه را در حساب‌های بانکی جداگانه در خارج از خزانه‌داری نگهداری نمی‌کنند. عملیات خزانه‌داری در این کشور طیف جامع و گسترده‌ای از بودجه عمومی در سطح فدرال را پوشش می‌دهد و مواردی همچون وجوه بودجه، وجوه سپرده (امانی)، وجوه تنخواه، و سایر وجوه را دربر می‌گیرد. باید توجه داشت که در این حوزه رویه در دولت‌های ایالتی و محلی متفاوت است و آن‌ها در مدیریت وجوه خود از استقلال کامل برخوردارند و از مؤسسات سپرده‌گذاری خارج از سیستم بانک مرکزی استفاده می‌کنند.

¹ Treasury General Account

² Federal Reserve Bank of New York

³ Federal Reserve Banks

• هند

در این کشور، سیستم حساب واحد خزانه هم در سطح دولت فدرال و هم در سطح ایالتی ایجاد شده است. براساس موافقت‌نامه‌ای که بین دولت فدرال و بانک مرکزی این کشور منعقد شده است، کسب‌وکارهای بانکداری متداول شامل دریافت، وصول، پرداخت، و حواله به نمایندگی از دولت مرکزی توسط بانک مرکزی هند به‌عنوان بانکدار دولت صورت می‌گیرد. در مکان‌هایی که بانک مرکزی این کشور نیز دارای شعبه نیست، کسب‌وکارهای بانکی وزارتخانه‌ها توسط بانک‌های تجاری (شامل بانک‌های دولتی و خصوصی) به نمایندگی از بانک مرکزی بر مبنای کمیسیون حجم معاملات اداره می‌شود. در سطح دولت فدرال، حساب اصلی حساب واحد خزانه در بانک مرکزی هند و با حساب‌های دفاتر کل فرعی به‌منظور ثبت و کنترل پرداخت‌های منتسب به هر وزارتخانه پشتیبانی می‌شود. خدمات بانکی معاملاتی (هم برای جمع‌آوری درآمد و هم برای پرداخت هزینه‌ها) عمدتاً توسط بانک‌های تجاری ارائه می‌شود. این حساب‌های معاملاتی براساس حساب مانده صفرند و در پایان روز کاری با حساب‌های فرعی حساب واحد خزانه تهاتر و تنظیم می‌شوند.

• اندونزی

مقررات جدید مدیریت نقدینگی در این کشور در ژوئیه سال ۲۰۰۷ تصویب شد. در این مقررات، رویکرد قانونی سختگیرانه‌ای برای انطباق و بهبود چگونگی بانکداری دولت اتخاذ شد. براین اساس، تعداد حساب‌های بانکی خارج از کنترل و نظارت خزانه‌داری کاهش یافت. براساس سرشماری صورت‌گرفته، تعداد حساب‌های بانکی دولتی شناسایی‌شده از حدود ۳۹,۵۰۰ مورد در سال ۲۰۰۷ به ۶۰۰۰ مورد تا اواسط سال ۲۰۰۹ کاهش داده شد. در پایان هر روز کاری، مانده حساب‌های درآمد و هزینه که تحت نظارت خزانه‌داری و شبکه منطقه‌ای از ۱۷۸ دفتر منطقه‌ای آن قرار دارد، صفر می‌شود و وجوه به حساب خزانه واریز می‌گردد.

• فرانسه

سیستم حساب واحد خزانه به‌خوبی در بانک مرکزی این کشور توسعه یافته است. این سیستم توازنی میان مقامات محلی، شهرداری‌ها، ارگان‌های نیمه‌دولتی، و همچنین بخش‌های درآمد و هزینه‌های دولت مرکزی است. در این کشور، صندوق‌های تأمین اجتماعی زیر نظر حسابداران عمومی فعالیت می‌کنند و توسط خزانه‌داری اداره نمی‌شوند. مسئولیت مدیریت نقدینگی را در این کشور نهاد (AFT)^۱ بر عهده دارد که یکی از ارگان‌های خزانه‌داری فرانسه و به‌نوبه خود بخشی از وزارت اقتصاد، دارایی، و صنعت نیز است. این ارگان سیستم واحد خزانه را فعالانه مدیریت می‌کند و براین اساس قابلیت پیش‌بینی جریان وجوه نقد را ایجاد کرده است. این ارگان همچنین از سیستم پرداخت متمرکز بهره برده است.

۶. جمع‌بندی

بررسی‌های انجام‌شده حاکی از آن است که متمرکز کردن حساب‌های دولتی و ایجاد یک ساختار حساب واحد خزانه، امر نظارت و کنترل جریان‌ها و مانده‌های نقدی را برای دولت‌ها تسهیل می‌کند. حساب واحد خزانه یکی از روش‌های کلیدی بهبود مدیریت نقدینگی دولت است که از طریق استفاده حداکثری از منابع نقد، که خود حاصل کاهش و تجمیع هزینه‌های شناور می‌باشد، عمل می‌کند. در واقع، به دلایلی همچون بودجه‌ریزی عملیاتی، امکان نظارت برخط، شفاف‌سازی، جلوگیری از رانت و رسوب منابع در حساب‌های بانکی، و مواردی از این دست، باید واریز و تخصیص کلیه درآمدهای عمومی از طریق یک حساب واحد انجام گیرد. رویکرد اغلب کشورها در بحث حساب‌های دولتی و به‌عبارت بهتر مدیریت نقدینگی دولت تأسیس و بهره‌گیری از حساب واحد خزانه است تا با متمرکز شدن تمام حساب‌های درآمدی و هزینه‌ای دولت نزد بانک مرکزی، شفافیت افزایش یابد و امکان نظارت مؤثر و افزایش کارایی گردش منابع دولت بیش از پیش میسر شود. عملیات حساب واحد خزانه در بیشتر کشورها بر مبنای چهارچوب‌های قانونی توسط خزانه مرکزی یا حسابدار کل در وزارت دارایی مدیریت می‌شود و عموماً حساب‌های بانکی حساب واحد خزانه زیر نظر بانک مرکزی اداره می‌شود. کشورهایی که اقدام به گسترش دامنه پوشش حساب واحد خزانه و کاهش حساب‌های مازاد کرده‌اند، علاوه بر افزایش نظارت و شفافیت بیشتر، باعث افزایش سرعت گردش جریان‌ها نقدی خود نیز شده‌اند. در ایران نیز این امر موردتوجه بوده و در اصل ۵۳ قانون اساسی کشور نیز حساب واحد خزانه موردتوجه قرار گرفته است. پس از آن نیز قوانین و مقررات مختلفی در این حوزه تصویب شده‌اند که برخی راهگشا و برخی دیگر موجب اختلال و سردرگمی شده‌اند. بررسی‌ها حاکی از آن است که زیرساخت‌ها برای انتقال بخش ریال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی کاملاً مهیا شده است و تمام سازمان‌های دولتی حساب‌های متمرکز و پرداخت خود را نزد اداره معاملات ریالی بانک مرکزی متمرکز کرده‌اند، هرچند که این فرایند در برخی از سازمان‌های بزرگ

¹ Agence France Trésor

به دلایلی همچون گستردگی فعالیت‌ها با تعویق در حال انجام است. یکی از مواردی که در این موضوع توجه بدان ضروری است، تمایز بین مقوله انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی و اجرای طرح حساب واحد خزانه است. در واقع طرح انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی امری جدا و به عبارت بهتر پیش‌نیاز طرح حساب واحد خزانه می‌باشد. لذا محدودیت‌هایی که در سال‌های اخیر در فرایند انتقال این حساب‌ها وجود داشته منجر به کندی اجرای طرح حساب واحد خزانه نیز شده است. به عبارتی اجرای همزمان این دو مقوله کار را برای دست‌اندرکاران پیچیده و دشوار کرده است. همچنین به زعم برخی از کارشناسان این حوزه تغییر و تحولات در دستگاه‌های مختلف و جابه‌جایی مدیران، در اجرای این مقوله اثر منفی خود را گذاشته است. به عبارت دقیق‌تر با توجه به اینکه تکالیف مربوطه به صورت مشترک بر عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی قرار دارد، تهیه دستورالعمل و شیوه‌نامه مربوطه نیز مستلزم انجام هماهنگی و توافقات فی‌مابین است که این امر اجرای طرح را با کندی و در برخی اوقات با وقفه طولانی همراه کرده است. همچنین، گستردگی ابعاد مختلف کار، طرح انتقال حساب‌های دولتی به بانک مرکزی را به مقوله‌ای فرا سازمانی تبدیل کرده است. لذا، فرایند پیاده‌سازی طرح مذکور به خصوص در سال‌های ابتدایی به دلایلی همچون تنوع و پیچیدگی کار دستگاه‌های اجرایی، عدم آمادگی لازم در بخش‌های فنی سازمان‌های ذی‌ربط و تمایل به حفظ وضعیت موجود به دلیل تداوم بهره‌مندی از برخی تسهیلات و مزایایی که مع‌الاسف بعضاً دارای شبهه نیز بودند^۱ با تنگنا و مشکلات جدی مواجه شد. آشکار است که برنامه‌ریزی و تهیه زیرساخت‌های لازم جهت اجرای عملیاتی طرح، با توجه به ابعاد و گستردگی طرح و به دلیل متفاوت بودن ماهیت حساب‌ها و عملیات مالی سازمان‌های مشمول، امری زمانبر است. شایان ذکر است که تکالیف مربوطه به صورت مشترک بر عهده بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی و مسئولیت امور مرتبط با بسترسازی‌های شبکه‌ای بر عهده وزارت ارتباطات، قرار دارد؛ در حال حاضر و با تمام چالش‌های پیش‌رو که پیشتر به برخی از آنها اشاره شد، اقدامات گسترده، مؤثر و شبانه‌روزی توسط عوامل ذی‌مدخل بانک مرکزی با همکاری و همراهی شبکه بانکی و همچنین استفاده از امکانات برخی شرکت‌های ارائه‌کننده خدمات انجام شده است و افتتاح قریب به ۲۲ هزار حساب دولتی نزد بانک مرکزی (کاهش تعداد حساب‌ها از ۲۲۰ هزار حساب نزد شبکه بانکی به ۲۲ هزار حساب متمرکز نزد بانک مرکزی) و تجهیز و برقراری انواع بسترهای الکترونیکی به منظور تسهیل و تسریع در وصول مستقیم درآمدها و به تبع آن مدیریت بهینه منابع درآمدی دولت و هزینه‌کرد به موقع و در نتیجه پیشبرد بهینه پروژه‌های عمرانی دولت؛ فراهم آمده است.

^۱ برخی دستگاه‌ها ارتباطات گسترده‌ای با شعبه‌ی بانک عامل داشته‌اند به گونه‌ای که بانک مربوطه مبادرت به راه‌اندازی یک شعبه در محل سازمان کرده است.

منابع و مآخذ

- آیین‌نامه بانکداری دولتی (۱۳۹۲).
- آیین‌نامه فصل پنجم قانون عملیات بانکی بدون ربا (۱۳۶۲).
- بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۸۵/۰۲/۲۱ (شماره مب/۳۷۰).
- بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۸۵/۰۸/۲۷ (شماره مب/۲۰۱۷).
- بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ (شماره مب/۵۳۱۷).
- بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۹۸/۰۴/۲۳ (شماره ۹۸/۱۳۳۳۱۰).
- دستورالعمل نگهداری انواع حساب برای وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی (۱۳۹۱).
- دندر، سم (۲۰۱۴). *جعبه ابزار ارزیابی سریع حساب واحد خزانه (گزارش بانک جهانی)* (مترجمان: م. ح. نعیمی‌پور و م. جهان‌دیده). تهران: مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه.
- روحانی، س. ع.، و ابوحمزه، د. (۱۳۹۴). *ساختار خزانه و روال‌های خزانه‌داری در ایران* (ویرایش اول). تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- روحانی، س. ع.، و ابوحمزه، د. (۱۳۹۷). *تحلیل و نقد فرآیندهای مدیریت نقدینگی خزانه دولت در ایران. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران*، ۲۳ (۷۴)، ۲۵۶-۲۱۹.
- روحانی، س. ع. (۱۳۹۵). *آسیب‌شناسی نظام بانکی ۱۴ ابعاد نگهداری حساب‌های دولتی*. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- صدری‌نیا، م. (۱۳۸۵). *سابقه و کارکردهای خزانه‌داری در نظام بودجه‌ای ایران*. تهران: دفتر مطالعات برنامه و بودجه.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۵۸).
- قانون پولی و بانکی (۱۳۵۱، اصلاح ۱۳۹۴).
- قانون عملیات بانکی بدون ربا (۱۳۶۲).
- قانون محاسبات عمومی (۱۳۶۶).
- قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳).
- قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۹).
- قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶).
- قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (۱۳۹۶).
- قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور (۱۳۹۷).
- نادری، ف. (۱۳۹۶). *تأثیر اجرای حساب واحد خزانه (TSA) بر مدیریت مالی بخش عمومی. نخستین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت، شرکت علمی پژوهشی امیدپژوه آتیه کردستان، دانشگاه کردستان*.
- نعیمی‌پور، م. ح. (۱۳۹۹، ۳۱ اردیبهشت). *انضباط مالی و حساب واحد خزانه: آیا ابزارهای لازم برای انضباط مالی در ایران وجود دارد؟. دنیای اقتصاد*، برگرفته از <https://www.magiran.com/article/4044998>.
- یادگاری، س.، و مددی، م. ع. (۱۳۹۰). *بررسی نکاتی پیرامون اصلاح نظام خزانه‌داری دولت. مجله اقتصادی-ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، ۱۱ (۱ و ۲)، ۱۴۵-۱۵۴.

Bashir, Y. M. (2016). Effects of treasury single account on public finance management in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, 7(6).

CAN, B. (2019). The likely impact of extended Turkish treasury single account system on public finance in Turkey. *Journal of BRSA Banking & Financial Markets*, 13(2).

Fainboim Yaker, I., & Pattanayak, S. (2010). *Treasury single account: Concept, design, and implementation issues* (IMF Working Papers). 1-45.

Lienert, I. (2009). *Modernizing Cash Management* (No. 2009/003). *International Monetary Fund*.

Storkey, I. (2003). The governance brief: Government cash and treasury management reform (Issue 7-2003).

Yaker, I. F., & Pattanayak, S. (2011). *Treasury single account: an essential tool for government cash management*. *International Monetary Fund*.

پیوست

• بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۸۵/۲/۲۱ به شماره مب/۳۷۰ الف -

۱ - سازمان‌های دولتی، وزارتخانه‌ها، شرکت‌های دولتی، نهادهای عمومی و شهرداری‌ها موضوع بند «د» ماده (۱۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مجاز می‌گردند از بین بانک‌های دولتی موجود، بانک موردنظر خود را انتخاب و پس از تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، حساب‌های خود را نزد آن بانک متمرکز کنند.

تبصره - انتخاب بانک موردنظر توسط ارگان‌های مذکور در این بند، در مورد آن بخش از وجوهات آن‌ها که از محل بودجه عمومی دولت تأمین می‌گردد منوط به کسب موافقت وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.

۲ - تغییر بانک عامل با رعایت مفاد بند فوق با تأیید قبلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران امکان‌پذیر است.

تبصره - تغییر بانک مستلزم تعیین تکلیف بدهی‌ها و تعهدات ارگان‌های موضوع بند «۱» این دستورالعمل با بانک عامل قبلی است.

• بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۸۵/۸/۲۷ به شماره مب/۲۰۱۷

ماده‌های (۱) و (۲) این بخشنامه، مطابق با بخشنامه مب/۳۷۰ است، اما در تبصره ماده (۲) وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز اضافه شده است، همچنین دو بند دیگر به این بخشنامه افزوده شده است.

۱ - هنگام افتتاح حساب توسط بانک، دریافت تأییدیه بانک قبلی مبنی بر پرداخت بدهی‌های معوق و تعیین تکلیف بدهی‌ها و تعهدات جاری الزامی است.

۲ - نظر به اینکه نگهداری حساب‌های وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و شرکت‌ها و مؤسسات وابسته به موجب قانون نحوه اجرای مقررات

پولی و بانکی کشور در بانک سپه مصوب سال ۱۳۵۳ مجلسین وقت به بانک سپه واگذار شده است، لذا لازم است حساب‌های وزارت دفاع پشتیبانی

نیروهای مسلح - استثنائاً - کماکان نزد بانک سپه نگهداری شود.

• بخشنامه بانک مرکزی مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ به شماره مب/۵۳۱۷

پیرو بخشنامه شماره مب/۲۰۱۷ مورخ ۱۳۸۵/۸/۲۷ این اداره در خصوص نحوه نگهداری حساب‌های دولتی نزد بانک‌ها بدین‌وسیله مراتب زیر جهت اجرا ابلاغ می‌گردد:

۱ - کلیه سازمان‌های دولتی، وزارتخانه‌ها، و شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و شهرداری‌ها موضوع بند «د» ماده (۱۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مجاز می‌گردند به تشخیص خود از نزد هر یک از بانک‌های موجود اعم از دولتی یا غیردولتی افتتاح حساب نمایند.

۲ - انتخاب بانک موردنظر توسط نهادهای مذکور در بند فوق، در مورد آن بخش از وجوهات آن‌ها که از محل بودجه عمومی دولت تأمین می‌گردد منوط به کسب موافقت وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌باشد. آن بانک موظف است در این خصوص تعهدی از صاحب حساب اخذ نماید که بر مبنای آن صاحب حساب متعهد گردد وجوه مذکور را تنها با اجازه وزارت امور اقتصادی و دارایی به حساب خود منظور نمایند.

۳ - در اجرای بند «الف» ماده (۱۲) قانون پولی و بانکی کشور نگهداری حساب وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی ... بر عهده بانک مرکزی است. همچنین به موجب بند «ز» ماده (۱۰) همان قانون این بانک اختیار دارد که به هر یک از بانک‌های کشور نمایندگی دهد. براین اساس، لازم است کلیه بانک‌هایی که حساب‌های نهادهای موضوع ماده (۱۲) فوق‌الاشاره را نگهداری می‌نمایند، ابتدا با اداره حسابداری کل و بودجه این بانک قرارداد نمایندگی امضا کنند.

۴ - بانک‌های عامل پس از افتتاح حساب کماکان باید ۱۰۰ درصد وجوه دولتی را به روش تعیین شده به بانک مرکزی منتقل نمایند.

۵ - هنگام افتتاح حساب توسط بانک، دریافت تأییدیه بانک قبلی مبنی بر پرداخت بدهی‌های معوق و تعیین تکلیف بدهی‌ها و تعهدات جاری الزامی است.

۶ - نظر به اینکه نگهداری حساب‌های وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و شرکت‌ها و مؤسسات وابسته به موجب این قانون نحوه اجرای مقررات پولی و بانکی کشور در بانک سپه مصوب سال ۱۳۵۳ مجلسین وقت به بانک سپه واگذار شده است، لذا لازم است حساب‌های وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح - استثنائاً - کماکان نزد بانک سپه نگهداری شود.

۷ - این بخشنامه تا زمان تداوم بند «د» ماده (۱۰) قانون برنامه چهارم توسعه نافذ بوده و چنانچه آن ماده قانونی در قوانین بعدی تعدیل گردد، مفاد این بخشنامه به قوت خود باقی است.

• آیین‌نامه بانکداری دولتی

ماده ۱ تمامی حساب‌های بانکی وزارتخانه‌ها، بنگاه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی اعم از ریالی و ارزی باید از طریق خزانه‌داری کل کشور و نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح گردد.

تبصره ۱ آن بخش از وجوه مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی که از محل بودجه عمومی دولت تأمین می‌گردد، مشمول مفاد این ماده خواهد بود.

تبصره ۲ بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، و مؤسسات اعتباری مادامی که از شمول مفاد مواد (۳۹) و (۷۶) قانون محاسبات عمومی کشور مستثنی باشند، از رعایت مفاد این ماده نیز مستثنی می‌باشند.

ماده ۲ تمامی حساب‌های بانکی برای نگهداری آن بخش از وجوه مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، از جمله شهرداری‌ها و شرکت‌های تابع آن‌ها که از محل بودجه عمومی دولت تأمین نمی‌گردد، باید صرفاً نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح گردد.

تبصره- افتتاح حساب بانکی برای هریک از شرکت‌های تابع شهرداری‌ها نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (مادام که بیش از ۵۰ درصد سهام و سرمایه آنان متعلق به شهرداری‌ها باشد) فقط از طریق شهرداری‌ها امکان‌پذیر می‌باشد.

ماده ۳- وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و شرکت‌ها و مؤسسات وابسته به آن موظف‌اند با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی (خزانه‌داری کل کشور) تمامی حساب‌های خود را به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منتقل نمایند.

ماده ۴- بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نمی‌توانند رأساً و بدون هماهنگی با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نسبت به افتتاح هرگونه حساب برای هریک از وزارتخانه‌ها، بنگاه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی اقدام کنند.

ماده ۵- جایگزینی حساب‌های موجود هریک از وزارتخانه‌ها، بنگاه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی با حساب‌های متناظر جدید افتتاح شده نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مطابق با زمان‌بندی هماهنگ شده بین وزارت امور اقتصادی و دارایی (خزانه‌داری کل کشور) و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تا پایان سال ۱۳۹۲ صورت می‌گیرد.

ماده ۶- تمامی وزارتخانه‌ها، بنگاه‌ها، مؤسسات، شرکت‌ها، سازمان‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی موظف به رعایت کامل مفاد این آیین‌نامه می‌باشند و هر نوع تخلف از مقررات آن در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال دولتی محسوب خواهد شد.

ماده ۷- مواردی که در این آیین‌نامه پیش‌بینی نشده است، تابع دستورالعمل نگاهداری انواع حساب برای وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نهادهای و مؤسسات عمومی غیردولتی، موضوع ماده (۹۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب یک هزار و یکصد و چهل و هفتمین جلسه مورخ ۱۳۹۱/۷/۲۵ شورای پول و اعتبار خواهد بود.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران: میدان آرژانتین، ابتدای بزرگراه آفریقا، پلاک ۱۰
کدپستی: ۱۵۱۴۹۴۷۱۱۱ صندوق پستی: ۷۹۴۹-۱۵۸۷۵

www.mbri.ac.ir